

Příprava klientů dětského domova na ukončení ústavní výchovy

Renáta Páníková

Bakalářská práce
2020



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Renáta Páníková
Osobní číslo: H17670
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Příprava klientů dětských domovů na ukončení ústavní výchovy

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti ústavní výchovy, dětských domovů a odchodu dětí z dětských domovů.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673833.
MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073677398.
MATOUŠEK, Oldřich. Ústavní péče. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. ISBN 8085850087.
SEKERA, Ondřej. Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 9788073687281.
VOCILKA, Miroslav. Dětské domovy v České republice: charakteristika jednotlivých dětských domovů. Praha: Aula, 1999. ISBN 8090266762.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Radana Kroutilová Nováková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.6. 2020

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 55 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělení svolení bez věcného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 55 odst. 3 nástává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá přípravou klientů dětského domova na ukončení ústavní výchovy. Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozdělena do 3 kapitol. První kapitola se zabývá ústavní výchovou a zařízeními ústavní výchovy jako je dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav a diagnostický ústav. V druhé kapitole je rozepsán průběh péče v dětském domově, osobnost vychovatele a činnosti, které se vykonávají v dětských domovech. Poslední třetí kapitola se věnuje samotným odchodem klientů z dětského domova, charakteristice procesu přípravy na odchod dítěte z dětského domova do samostatného života, dále se věnuje případové konferenci a podpoře sociálních služeb. Praktická část se týká kvalitativního výzkumu dětí při přípravě na ukončení ústavní výchovy.

Klíčová slova: ústavní výchova, děti v ústavní péči, odchod z dětského domova, dětský domov, vychovatel

ABSTRACT

This work deals with the preparation of clients of a children's home for the completion of institutional education. The bachelor thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part is divided into 3 chapters. The first chapter deals with institutional education and institutions of institutional education such as a children's home with a school, an educational institute and a diagnostic institute. The second chapter describes the course of care in the children's home, the personality of the educator and the activities that are performed in children's homes. The last third chapter deals with the actual departure of clients from the children's home, the characteristics of the process of preparation for the child's departure from the children's home to independent living, and also deals with a case conference and the support of social services. The practical part concerns the qualitative research of children in preparation for the completion of institutional education.

Keywords: institutional education, children in institutional care, departure from children's home, children's home, educator

Ráda bych poděkovala Mgr. Radaně Kroutilové Novákové, Ph.D. za odbornou pomoc, rady a zejména její trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Panu řediteli dětského domova za umožnění rozhovorů a také vychovatelům za poskytnutí rozhovorů.

Své rodině za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	11
1.1 DĚTI V ÚSTAVNÍ PÉČI	12
1.2 CHARAKTERISTIKA ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	13
1.2.1 Dětský domov	14
1.2.2 Dětský domov se školou	14
1.2.3 Výchovný ústav	14
1.2.4 Diagnostický ústav	15
2 DĚTSKÝ DOMOV	16
2.1 PRŮBĚH PÉČE	17
2.2 VYCHOVATEL.....	20
2.3 ČINNOSTI V DĚTSKÝCH DOMOVECH	21
3 ODCHOD KLIENTŮ Z DĚTSKÉHO DOMOVA	24
3.1 CHARAKTERISTIKA PROCESU PŘÍPRAVY NA ODCHOD DÍTĚTE Z DD DO SAMOSTATNÉHO ŽIVOTA	24
3.2 PŘÍPADOVÁ KONFERENCE.....	25
3.3 FÁZE PROCESU PŘÍPRAVY NA VSTUP DO ŽIVOTA	25
3.4 PODPORA SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 VÝZKUM	29
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	29
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	30
4.4 METODA SBĚRU DAT	30
4.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	30
4.6 REALIZACE KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU.....	31
4.7 ANALÝZA PŘÍPRAVY NA ODCHOD KLIENTŮ Z DĚTSKÉHO DOMOVA.....	31
4.8 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	37
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	43

ÚVOD

Dětský domov je jedním z typů ústavní výchovy, kde jsou umístěny děti na základě soudu, protože se rodiče o děti nemohou, nechtějí nebo neumějí starat. Jsou zde také umístěny děti, jejichž rodiče umřeli, tudíž sirotci. Pracovníci, se kterým se děti v dětském domově nejčastěji stýkají jsou vychovatelé, kteří se o ně každodenně starají a předávají jim správně hodnoty. (Matoušek, 2003) Proto je má praktická část zaměřena na přípravu klientů dětského domova na ukončení ústavní výchovy z pohledu vychovatelů.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretické části bakalářské práce se věnuje ústavní výchovou, kde se přiblížíme charakteristice ústavní péče a rozdělení zařízení v ústavní péči. Dále se budu věnovat přímo dětskému domovu. V dětském domově se zaměříme na samotný proběh péče a pracovníky v dětském domově, tedy vychovatele. Také se budeme zde věnovat činnostmi v dětských domovech. Nakonec se budeme věnovat odchodem klientů z dětského domova. Zde přiblížíme základní charakteristiku procesu přípravy na odchod dítěte z dětského domova do samostatného života. Dále zde budeme rozebírat případovou konferenci, která probíhá v dětském domově, také fáze procesu na vstup do života a zmíním i podporu sociálních služeb.

Praktická část bakalářské práce se bude zabývat zjištěním, zda jsou děti z dětského domova dostatečně připraveni na zapojení se do běžného života po odchodu. Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem probíhá příprava klientů na odchod z dětského domova a zapojení se do běžného chodu společnosti. Také budu zjišťovat, jakými metodami vychovatelé připravují děti z dětského domova na tento odchod. Praktická část bude realizována formou kvalitativně orientované strategie s využitím metody polostrukturovaných rozhovorů.

Bakalářská práce by mohla sloužit k informovanosti společnosti, jak se děti z dětského domova připravují na odchod, jak jim k tomuto důležitému kroku pomáhají jejich vychovatelé dětských domovů a také jak se samotné děti cítí připravené na odchod z dětského domova. Bakalářská práce by také mohla zajímat sociální pracovníky, psychology nebo budoucí vychovatele dětských domovů.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Nenahraditelné místo má ve společnosti právě ústavní výchova. Je významnou a důvěrnou součástí systému, který obstarává péči o děti v ústavní výchově. Z ústavní výchovy vychází problém celospolečenský. Nad některými problémy ústavní výchovy bych se ráda pozastavila a více je rozvedla. Problém se vztahuje zejména k sociálnímu klimatu celé společnosti, dále reflektuje aktuální postoje, hodnoty, názory i ekonomické či politické možnosti. Tyto všechny uvedené faktory ovlivňují rozsah i kvalitu ústavní péče, která je poskytována dětem v zařízeních, které budu rozepisovat níže. Navzdory tomu, že ústavní výchova by měla mít pro děti pouze pozitivní přínos, tak bohužel se to v některých zařízeních značně liší. Podstatnou předností by měl být princip pomoci a ochrany daných dětí v zařízeních. V žádném případě by to neměl být trest pro to dítě. Těchto kompetencí pomáhají klientům dosáhnout zaměstnanci ústavní výchovy. Zaměstnanci, kteří pracují v oblasti ústavní výchovy mají pozitivní vztah k dětem a pomáhají jim s důvěrou k ostatním lidem. Hlavním úkolem v těchto zařízeních by mělo být obstarání dostatečně bezpečných a kvalitních podmínek, ve kterých se budou cítit co nejlépe. Dále jsou důležité pro děti emočně stabilní a pozitivní vztahy, která samozřejmě zprostředkovávají určitý dostatek důvěry mezi dítětem a vychovatelem v dětském domově, kterému se budu také věnovat. Ve výsledku ústavní výchovy by mělo docházet ke snižování počtu dětí v zařízeních ústavní výchovy, ale daná zařízení musí striktně plnit úkoly, aby toho dosáhli. (Janský, 2004)

Ústavní péče patří v České republice pod správu tří ministerstev. Těmi ministerstvy jsou Ministerstvo zdravotnictví, dále Ministerstvo práce sociálních věcí a jako třetí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Děti do věku tří let spadají do kompetence Ministerstva zdravotnictví, ale převážně tam spadají děti až do 5 let. Jako druhé je Ministerstvo práce sociálních věcí, a to zodpovídá za děti ve věku od 3 do 18 let, s tím, že tyto děti nemají vysoký intelekt a jsou bohužel mentálně postižené. Pro tyto potřeby má Ministerstvo práce sociálních věcí zřízeny domovy se zvláštním režimem. Pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy spadají děti, které jsou starší 3 let a jsou to děti buď zdravé, nebo děti s tělesným či senzorickým postižením nebo dokonce i děti s poruchami chování. (Novotný, 2015, s.37) Pro tyto potřeby má Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zřízeny diagnostické ústavy, dětské domovy a také dětské domovy se školou. (Vávrová, Hrbáčková, Hladík, 2015, s.15) Tyto instituce se diferencují svým úkolem a někdy také svými cíli. (Vávrová, Hrbáčková, Hladík, 2015, s.15)

1.1 Děti v ústavní péči

Děti, které jsou umístěny do ústavní péče mohou být jak děti mladšího věku, tak i děti staršího věku nebo dokonce i děti zrovna narozené. Dále zde mohou být umístěny zdravé či nemocné děti, o které se rodiče nestarají a nezajímají. Jsou zde i děti, které jsou zde situovány jen na krátkou dobu a poté se vrátí zpátky domů k rodinám. Pak jsou zde i děti, které jsou zde umístěny bohužel dlouhodobě. Cílem ústavní péče je postarat se o tyto děti, také je chránit a poskytnout jim pomoc a podporu. Existují 2 základní příčiny, proč se děti ocitnou v ústavní péči. První příčinou je nedostatečná péče rodičů o dané dítě. Rodiče se o dítě buď vůbec nestarají nebo dítěti nedopřejí potřebnou péči, lásku a chvíle strávené se svou rodinou. Druhou příčinou se jeví nevhodné chování dítěte. Do této skupiny patří děti, které ohrožují ostatní děti svým chováním a projevy. Dítě neví, jak se vhodně chovat a neumí dítěte vysvětlit či ukázat správnou normu chování. (Sychrová, 2014)

Existují také rodiny, kde okolnosti v rodině nejsou zcela jednoduché, což znamená, že jeden problém může navazovat na druhý a tím vznikne velmi komplikovaná situace. Příčinami, aby bylo dítě situováno do ústavní péče je jako první úmrtí rodičů nebo úmrtí jednoho rodiče. Další příčinou je, když se rodiče vzdají nebo opustí své dítě, jakmile se narodí. Třetí příčinou je odebrání dítěte kvůli jeho ohrožení rodinným prostředím, což znamená týrání dítěte, zanedbávání nebo dokonce i zneužívání dítěte. Jako další příčina se jeví to, když rodiče nejsou schopni se krátkodobě či dlouhodobě postarat o dítě, například kvůli nemoci či uvěznění. Dále sem patří příčina, když je do ústavní péče dítě dobrovolně situováno rodiči. Dále pokud dítě potřebuje sociální služby pro postižené děti. Mezi další příčiny patří, když dítě vstoupí nezákonně do země nebo pokud dítě odejde dobrovolně z domova. Mezi poslední příčiny patří provinilosti dětí nebo nedobrovolné odejití od rodičů v případě válečných konfliktů nebo přírodních katastrof. (Cantwell in. Sychrová 2014)

Důležitým faktem ústavní výchovy je také podpora rodiny při nástupu dítěte do ústavní péče. To znamená, pokud je dítě situováno do ústavní péče měla by se rodina, v co nejkratší době zapojit do programu sanace rodiny. Čím dříve se celá rodina zapojí do programu sanace rodiny, tím bude mít rodina větší naději, že dítě bude moci vyrůstat zase doma u své rodiny. Úkolem sanace rodiny je zhotovit takové podmínky pro rodinu s dítětem, aby se co nejlépe celá rodina napravila, především, aby bylo dítě zpět doma. Každá rodina bohužel napravit nejde. Jestliže se dítě nemůže vrátit domů ke své rodině, tak alespoň jde o snahu vybudovat optimální podmínky. To značí, aby se rodiče s dítětem pravidelně vídali, i když nebude dítě

bydlet doma a bude umístěno v jednom z ústavních zařízení, které budu dále zmiňovat a rozepisovat. (Hyblerová-Šimková in. Bechyňová, Konvičková, 2008)

1.2 Charakteristika ústavní výchovy

V zákoně č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů je popsána, jak ústavní výchova, tak i ochranná výchova. V zákonu jsou uvedeny 4 typy zařízení, ve kterých se vykonává ústavní a ochranná výchova.

Těmito čtyřmi zařízeními jsou:

- dětské domovy,
- dětské domovy se školou,
- výchovné ústavy,
- diagnostické ústavy.

Ve střediscích výchovné péče má být dle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů zabezpečeno právo každého dítěte, kde každé dítě má právo na vzdělání, právo na výchovu a podobně. Dítě může být umístěno do zařízení od tří let do osmnácti, popřípadě do devatenácti let soudem nařízenou ústavní výchovou. V těchto zařízeních se poskytují dětem a mládeži pedagogické a psychologické služby.

Novotný (2014) říká, že pokud rodiče dítěte nemohou z nepříznivých důvodů vychovávat dítě, tak tuto roli přebírá ústavní výchova. Péče a starost o dítě je zajištěno v zařízeních, které jsem již výše zmiňovala. Ústavní výchova se vždy ukládá soudem i v případě, že celková výchova nebo i vývoj dítěte se přibližuje do nepříznivé situace v takové míře, že se to vzpírá zájmům dítěte. Dítěti nemůže být nařízena ústavní výchova, pokud rodiče u soudu kladou příčiny, jako jsou bytové a majetkové podmínky.

Nezákladnějším dokumentem, který vymezuje všeobecné právní jádro určitých záležitostí, týkající se dětí je Úmluva o právech dítěte. Tato Úmluva o právech dítěte byla zhotovena valným shromážděním OSN. (Novotný, 2015)

S ústavní výchovou souvisí mnoho velice důležitých zákonů, které se věnují zajímavým otázkám, které jsou právě s ní spojeny a se vším, co s ústavní výchovou souvisí. Mezi nejzákladnější patří Občanský zákoník č.89/2012, Sb. (Novotný, 2015)

V zákoně č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí jde především o bezpečí samotného dítěte, s tím dále souvisí správný vývoj dítěte a jeho výchova. Také jde o blaho dítěte a zlepšení či zdokonalení oslabených úkolů rodiny. (Zakonyprolidi, © 2010-2020)

1.2.1 Dětský domov

Dětský domov je jedním z typů ústavní výchovy. V tomto zařízení jsou umístěny děti, které nemohou bydlet a dospívat u rodičů ve vlastní rodině. Je mnoho důvodů, kvůli kterým jsou děti situovány do dětských domovů. Jsou zde umístěny děti, protože například z nějakého důvodu se nemohou jejich rodiče o ně postarat a zabezpečit je nebo také proto, že jsou sirotci. Dětské domovy pro děti od 3-18 let spadají do školských zařízení. V dětských domovech jsou děti pod dohledem vychovatelů nebo pedagogů. Většinou to funguje tak, že děti jsou rozděleny do skupinek po 10-12 dětech a bydlí spolu v takzvaných bytech v dětském domově. Děti ve skupinkách nejsou situovány do skupin dle věku, věk dětí ve skupinkách je různorodý. (Matoušek, 2003)

1.2.2 Dětský domov se školou

Stejně jako dětský domov, tak i dětský domov se školou je také ukotven v zákoně č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Úkol dětského domova se školou je to starost a výchova a péče o děti, které mají trvalou nebo přechodnou duševní poruchu a potřebují se léčit. v dětských domovech, které mají soudem uloženou ústavní výchovu. V těchto dětských domovech se školou musí být dle zákona umístěny jen děti, které mají 6 let a více, aby mohly navštěvovat základní školu a dokončit tak povinnou školní docházku, která je součástí dětského domova. (Zakonyprolidi, © 2010-2020)

1.2.3 Výchovný ústav

Je to zařízení, které se řadí do působnosti školství v ČR. (Matoušek, 2003) Podle zákona č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Ve výchovných ústavech se vyskytuje děti, které mají nařízenou buď ústavní nebo ochranou výchovu. Do výchovných ústavů jsou umístěni děti, které jsou mají více jak 15 let, tyto dějí mají vážné poruchy chování. U těchto dětí je uložena soudem ústavní výchova. Také

zde mohou být uloženy děti, které mají více jak 12 let. Tyto děti také trpí vážnými poruchami chování, ale mít nařízenou ochrannou výchovu. (Zakonyprolidi, © 2010-2020)

1.2.4 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je ukotven v zákoně č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Je to zařízení, které po celkových vyšetřeních dětí a mládeže uloží děti do výchovných ústavů nebo do dětských domovů či do dětských domovů se školou. Přijímá děti s uloženou ústavní či ochrannou výchovou. (Zakonyprolidi, © 2010-2020)

Diagnostický ústav plní různé požadavky dle funkcí dítěte:

- Vzdělávací funkce
- Terapeutické funkce
- Výchovné a sociální funkce
- Organizační funkce
- Koordinační funkce

První funkce se nazývá **vzdělávací**, ve které se určí stupeň dovedností a znalostí dítěte. Na základě zjištěného stupně znalostí a dovedností dítěte vznikají speciální vzdělávací činnosti, které jsou určené přímo pro dané dítě. Dále jsou **terapeutické funkce**, které jsou orientované ke zlepšení či vymizení poruch dítěte pomocí psychologických a pedagogických činností. Poté jsou **funkce sociální a výchovné**, které se týkají určitého dítěte a situaci v jeho rodině. Podle potřeb dítěte se obstarávají zdravotní vyšetření samotného dítěte. Dále je funkce organizační, které jsou spojeny s ukládáním dětí do zařízení. Při **organizační funkci** diagnostický ústav kooperuje s orgánem sociálně-právní ochraně dětí. Poslední funkce je **koordinační**, ta se orientuje na sloučení a zdokonalení odborných metod jiných zařízení. (Úplné znění, 2007)

2 DĚTSKÝ DOMOV

Jak již bylo zmíněno výše, tak jedním z typu ústavní výchovy je dětský domov. Sekera (2009) ve své knize zmiňuje, že před počátkem dětských domovů byly děti umísťovány do sirotčinců nebo do útulků, poté byly i spolkové ústavy. Jako první byla zřizovatelem charita, ale později se zřizovatelem staly obce. Dětské domovy tedy vznikaly zhruba za první světové války. Kolem roku 1949 začalo docházet k vylepšení materiálu a také sociálních a personálních podmínek, které byly velice důležité pro vybudování kvalitních dětských domovů.

Jedná se o jeden z nejvíce rozšířených typů zařízení ústavní výchovy. Jsou zde umístěny děti od 3 do 18 let, nejdéle do věku 26 let. Jsou zde situovány děti z afunkčních i dysfunkčních rodin. V dětských domovech bydlí děti v rodinných skupinách, které jsou také základní organizační jednotkou. V jedné rodinné skupině tedy bydlí 6-8 dětí. Děti se v rodinné skupině snaží dostat se do procesu každodenního života a skupina se tak blíží k procesu jako v běžné rodině. (Pávková a kol., 2002)

Dětský domov si také sám zabezpečuje sociální péči a výchovně vzdělávací péči o děti, které jsou umístěny do dětského domova. Do dětského domova mohou být také umístěny děti, které nedovršily 18 rok zletilosti i s jejich matkami. Především jsou v těchto zařízeních zařazeny osoby, které jsou z rozpadlých rodin. Jde především o rodiny, které mají problémy se zajištěním či uspokojením základních potřeb, nebo sociálně handicapované. Za současnou funkci dětského domova se nyní považuje zaopatření všestranné výchovy. (Sekera, 2009)

Také je jejich úkolem zajistit sociální a materiální zabezpečení a snažit se odstranit menší chyby v sociálním a osobnostním vývoji dítěte. Dětský domov také dále zabývá vzdělávací, výchovnou a sociální funkcí, aby děti měli všestranný vývoj, jak zmiňuje výše Sekera. (Vávrová, Hrbáčková, Hladík, 2015)

V dětských domovech se vychovatelé starají o děti, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině u rodičů. Děti tak mohou docházet do školy, které nejsou spojeny s dětským domovem. Velký počet dětí, které jsou umísťovány do dětských domovů, jsou děti z rozpadlých rodin či dokonce z kojeneckých ústavů. Mnohdy k sociálním důvodům bývají připojeny důvody osobnostní, výchovné nebo i zdravotní důvody. (Janský, 2014)

2.1 Průběh péče

Průběh péče, což znamená přijetí, pobyt a odchod nebo ukončení péče v zařízení je uskutečněno s úctou k potřebám a zájmům každého dítěte v dětském domově. Je potřeba, aby dítě zde mělo především všestranný rozvoj. Každému dítěti se snaží poskytnout individuální pozornost a podporu pro jeho celkový rozvoj, jak jsem již zmiňovala výše. Úkolem je také plnění vzdělávacích a výchovných cílů, které jsou důležité hlavně proto, aby byly děti připraveny na velký krok v před a tím je samostatný život s jejich budoucím povoláním. Vychovatelé v dětských domovech se snaží o tom, aby děti udržovaly kontakt r rodinou a jejich blízkými osobami a sdíleli s nimi tak důležitá a vážná rozhodnutí pro jejich život. Děti a jejich rodiče nebo osoba, která je odpovědná za dítě musí být obeznámeny s jejich právy a jsou si vědomy všech pravidel. (Pacnerová a kol., 2015)

Průběh péče se dělí na:

- Umístování a přijímání dítěte
- Výkon péče
- Ukončovací péče

Jako první tedy musí dojít k **umístění dítěte do dětského domova**. Přijetí samotného dítěte je uskutečněno se všemi náležitými účastníky. Dětský domov probírá s dítětem a jeho rodiči nebo osobou, která je za dítě zodpovědná jeho požadavky, představy, domněnky a především cíle. Zařízení se snaží budovat podmínky pro spolupráci s rodiči daného dítěte. Dále dětský domov informuje dítě i jeho rodiče či osobu, která je odpovědná za dítě o různých aktivitách, pravidlech a povinnostech, který vyplývají z pobytu v zařízení. Dítě by se mělo dopředu dozvědět o tom, že bude přemístěno do dětského domova a také o důvodu, kvůli kterému zde musí být dítě umístěno. Při tomto velkém kroku by mělo zařízení rodině i dítěti poskytnout značnou podporu. Jednoznačně musí dítě dostávat, jak při umístění do zařízení, tak i v jeho průběhu informace o tom, jak dlouho bude ještě v zařízení pobývat, popřípadě jestli nedošlo k nějaké změně. Dítě musí vědět na koho se může v dětském domově obrátit s jakoukoli informací, dotazem nebo pokud bude potřebovat pomoc. Dítě musí také vědět, jak bude probíhat kontakt s rodinou a jeho blízkými. Dětský domov přispívá k tomu, aby sourozenci bydleli spolu na pokoji nebo ve stejné rodinné skupině. Pokud společné bydlení sourozenců není z nějakého důvodu možné uskutečnit, tak zařízení zařídí, aby měli sourozenci alespoň pravidelný osobní kontakt. Dětský domov umožňuje dítěti si sebou na

pokoj přinést oblíbené věci, jako jsou hračky, knihy, oblečení nebo fotky. Dětský domov podporuje styk dítěte s rodiči či příbuznými. (Pacnerová a kol., 2015)

Největším problémem pro děti bývá zvyknutí si na nové prostředí, tím se myslí celková adaptace do nového prostředí. Další velkou nepříjemností pro děti je odchod od rodičů a rodiny do dětského domova. Dítě, které mělo problémy v rodině a rodina neplnila své funkce, tak i tohle dítě mělo problém s odloučením od rodiny a adaptovat se na nové prostředí. Odchod a loučení od rodiny prožívá každé dítě jiným způsobem. Například se dítě pohádá s rodiči, dále dítě nechápe, proč musí odejít do dětského domova, projevuje se nepřiměřené chování, agresivita, pláč, lítost, dokonce mohou u dětí vzniknout úzkosti či deprese. Je důležité, aby ihned na začátku pobytu v dětském domově začalo dítě vychovateli důvěřovat a pozvolna dítě přesvědčit, že se mu v dětském domově dostane porozumění. (Pávková a kol., 2002)

Druhý bod se týká **výkonu péče** v dětském domově. V dětském domově se během pobytu snaží zabránit vzniklým pověrám, předsudkům a negativním vlivům na klienty dětského domova z okolí. Zařízení se stará o předcházení či prevenci nebezpečného chování. Proto jsou obstarávány postupy, které vždy odpovídají cílové skupině. Tak pomáhají dětem dosáhnout ideálního tělesného, duševního a sociálního zdraví. Postupy slouží k tomu, aby snižovaly rizika chování u dětí. Zařízení dále poskytuje individuální výchovu, co se týče zdraví, péče o tělo, sexuální výchovy, partnerských vztahů a rodičovství.

Velkou součástí dětského domova je zhotovování podmínek, které se týkají kontaktu dítěte s rodinou a blízkými osobami v podobě návštěv, dále telefonické, elektronické podobě a listinné korespondence. Vychovatelé poskytují dětem značnou dávku podpory, která jim pomáhá překonat špatně období a motivaci, aby poznali jejich opravdový osobní život, například tím, že si klienti uschovají fotografie z dob, kdy byly ještě děti. (Myšková a kol., 2018)

Další velkou součástí dětského domova je zpracovávání Programu rozvoje osobnosti, který se dělí na několik částí. Program rozvoje osobnosti je uskutečňován v programu děti a jejich činností. Dětský domov přidělí pracovníka ke každému dítěti a ten poté sepisuje všechny potřeby daného dítěte a postupné naplňování jeho rolí. Mezi vychovatelem a dítětem by měl převládat respekt a porozumění. Měli by se snažit mezi sebou zakládat oboustrannou důvěru. Dále by měl dětský domov předcházet vzniku izolace a šikany u dítěte. Naopak by se mělo dítě zapojovat do kolektivu a navazovat přátelské vztahy. Program je samozřejmě navržen tak, aby dítě mělo i svůj volný čas. Zařízení tak kladně podporuje, aby dítě strávilo čas spíše

venku v přirozeném prostředí než na počítači a u televize. Dítě se učí zvládat rizikové situace, dále se učí porozumění a samozřejmě samostatnosti, aby si v budoucnosti dokázalo věci zařídit samo. Dítě během celého pobytu v zařízení je postupně připravováno na samostatný život. Především se v dětském domově učí přijímat odpovědnost za své činy a povinnosti, také se učí osvojovat životní dovednosti, kterými jsou jako první finanční gramotnost, spoření, zvládnutí právních záležitostí a všech ostatních běžných věcí v životě. Pravidla, které jsou stanovena v zařízení dopomáhají k aktivnímu se posílení na různých činnostech, které patří k normálnímu chodu zařízení. To znamená uklízení na svých pokojích či bytech, celkově po sobě uklízet věci a plnění si svých školních i denních povinností. Dítě je dětským domovem podporováno při studování a volbou další školy nebo budoucí práce. Zařízení bere ohled na dítě a netlačí na něj, pokud si dítě není jisto, kam půjde na školu nebo zda vůbec bude pokračovat ve škole. Pracovníci v dětském domově samozřejmě spolupracují se školou. Tomu se rozumí účast na třídních schůzkách nebo také omlouvání nepřítomnosti dítěte ve škole. Spolupráce mezi školou a dětským domovem probíhá především kvůli prevenci dětí a negativním vlivům na dítě, čímž se myslí šikana. Pokud dítě potřebuje doučování, tak ho vychovatelé podpoří. U domácí přípravy do školy bývá dítě pod dohledem a má především u vychovatelů jistou podporu. (Pacnerová a kol., 2015)

Poslední bod se nazývá **ukončovací péče**, kterou se budu ve třetí kapitole více a podrobněji zabývat. Je to okamžik, kdy dítě opouští dětský domov a musí se samo postavit na vlastní nohy. Dětský domov má přesně dané postupy, jak ukončit péči při přípravě na samostatný život. Dítě je v celém průběhu pobytu připravováno na odchod a samostatný život, kdy se bude muset postarat samo o sebe. Dětský domov posuzuje požadavky dítěte pro jeho budoucí samostatný život a také připravuje požadavky k tomu, aby klienta podpořil, a tak úspěšně zvládl začátek samostatného života.

Myšková a kol. (2018) uvádí, že předtím, než klient ukončí péči v zařízení je provázen v plánování naučení se těchto oblastí. Těmi oblastmi jsou především vzdělávání, ubytování klienta po ukončení péče, finanční gramotnost, vyřízení různých dokumentů, zaměstnání, jednání s úřady, péče o své zdraví, přístup k potřebným službám, a nakonec udržení sociálních kontaktů. Klient, který bude odcházet ze zařízení dostane seznam kontaktů, na které se může obrátit, pokud se dostane do vážných a krizových situací. Na tomto odchodu samozřejmě spolupracuje osoba, která je odpovědná za výchovu a odpovědné orgány. (Pacnerová a kol., 2015)

2.2 Vychovatel

„Pedagogický pracovník působící ve školách a školských zařízeních internátního typu a v oblasti výchovy mimo vyučování.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 288)

Vychovatel je ukotven v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Vychovatelem je ten, který vykonává pedagogickou činnost přímo s dětmi buď ve školském či ubytovacím zařízení a musí mít odbornou kvalifikaci. Vychovatel také musí mít ukončené vysokoškolské vzdělání v daném oboru. Pacnerová a kol. (2015) říká, že v dětském domově pracuje mnoho kvalifikovaných lidí, kteří jsou spolehliví a odpovědní za svou práci a znají své kompetence. Vychovatel musí mít nějaké osobnostní rysy, protože ne každý se na tuto pozici hodí, aby ji vykonával. Každý dětský domov má kvalifikační požadavky, které musí každý zaměstnanec splňovat. Zaměstnanci, kteří pracují v zařízení musí splňovat předpoklady, psychickou způsobilost a také bezúhonnost. Pracovníci dětského domova, kteří mě nejvíce zajímají jsou vychovatelé. Proto se dále budu zabývat také vychovateli. Úkol vychovatele spočívá ve zdokonalování a vytváření vlastností, hodnot a postojů u dětí, které jsou prospěšné pro vychovávané a také pro ostatní lidi. (Bendl, 2015)

Hlavními specifiky práce vychovatele je vykonávání práce buď v dětských domovech, dětských domovech se školou, diagnostických ústavech, výchovných ústavech nebo ve střediscích výchovné péče. Pokud se děti v dětském domově chovají nevhodně, vychovatelé mohou dát výchovná opatření, jimiž jsou zákaz pobývat venku ve volném čase nebo omezení či snížení kapesného. (Bendl, 2015)

Vychovatel, který v zařízení zařizuje volný čas, musí umět velmi dobře zareagovat na nepřipravené a neočekávané situace a vhodně je využít k dobrému prospěchu, například, aby se z toho poučili. Nejdůležitější je, aby vychovatel ihned uměl reagovat na situaci a přizpůsobil tomu program, děti se z toho mohou hodně naučit. (Pávková, 2003)

Pávková a kol. (2002) uvádí, že osobnost vychovatele i jeho chování musí být profesionální za každé situace. Celková pozitivita a negativita ústavní výchovy podléhají jak profesionalitě, tak i vztahům mezi vychovateli a dětmi, které mají uloženou ústavní výchovy. Vychovatel v dětském domově potřebuje odbornou kvalifikaci. Musí mít také osobnostní vlastnosti, díky kterým je vychovatel schopen řešit různé situace odbornými postupy a metodami. Vychovatel by tedy měl být především důsledný, laskavý a chápavý vůči individuálním potřebám dítěte. Dále by měl být určitě pozitivní a měly by ho děti respektovat. Je důležité

umět vytvořit pozitivní náladu v dětském domově, aby u dětí došlo ke snížení smutku kvůli odloučení od rodin. Vychovatelé v dětských domovech by měli být pro děti takový typ rodičů, aby to dítě mělo pozitivní výsledky, proto je potřeba, aby vychovatelé znali potřeby každého dítěte v zařízení. (Cameron, Maginn, 2009)

2.3 Činnosti v dětských domovech

Celkový obsah výchovy se liší v různorodých typech zařízení. Obsah činnosti stanovuje pedagog či vychovatel. Vychovatel se drží daných cílů a také přání jednotlivých dětí v zařízení. U vytyčení obsahu výchovy má vychovatel určitou svobodu a může být v rámci obsahu více kreativní, a tak uplatnit své nápady či nápady dětí, aby jim obsah více vyhovoval. Tímto se však zavazuje k určité dávce zodpovědnosti. Při vytyčení obsahu by měl vychovatel také respektovat pedagogicko-psychologické požadavky. Při výchově dětí mimo vyučování je často zvolen výčet výchovně vzdělávacích činností. (Pávková, 2003)

Dle Pávkové (2003) jsou při výchovy zvoleny výchovně vzdělávací činnosti:

- Činnosti odpočinkové
- Činnosti rekreační
- Činnosti zájmové
- Činnosti veřejně prospěšné
- Činnosti sebeobslužné
- Příprava na vyučování

U výchovy mimo vyučování vychovatel vychází z různorodých výchovně-vzdělávacích metod. Důležité jsou metody povzbuzující danou aktivitu a praktické činnosti. Ze slovních metod se klade důraz na metodu rozhovoru, názorné metody či pozorování při zájmových činnostech. U výchovných metod se klade velký důraz na vliv osobního příkladu vychovatele a metody cvičení. Při metodách cvičení si děti osvojují a upevňují správné formy chování v životních situacích, které mohou v budoucnu nastat. Výchovnými formami máme na mysli hry, procházky, soutěže, exkurze nebo tréninkové jednotky. (Pávková, 2003)

Jak jsem již zmiňovala výše přípravu na vyučování, tak tím rozumíme činnosti, které napomáhají žákům k jejich zlepšení v rámci plnění úkolů zadaných školou. U menších dětí by měla být vyžadována pozornost vychovatele, aby dohlédl na plnění zadaných úkolů. Jde o činnosti, kde se projevují značné rozdíly mezi žáky. Mezi hlavní úkoly přípravy mimo

vyučování patří procvičování a opakování, tím se upevňují poznatky dané látky. Některé oblasti u učení, žák pochopí až mimo vyučování při přípravě. Vyplňují při přípravě různé pracovní listy nebo i ústní úkoly. Také se mohou přiučit z encyklopedií, slovníků, odborné literatury. Aby se děti těšili na přípravu doma, tak příprava musí probíhat nějak kreativně a jinak než ve škole. Celková příprava na vyučování by měla být proto pravidelná a především pečlivá. (Pávková, 2001)

Další činnost, kterou jsem již zmiňovala a budu ji popisovat je zájmová činnost. „Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci.“ (Pávková, 2001, s. 96)

Dle Pávkové (2001) se zájmy dělí podle:

- Úrovně činností
- Časového trvání
- Koncentrace
- Společenských hodnot
- Podle obsahu

Zájmy podle úrovně činností, to můžeme označit zájmy, které jsou produktivní, při kterých se vytváří určité hodnoty. Nebo jsou receptivní a tyto zájmy pouze vnímáme. Tyto činnosti se vzájemně doplňují. Co se týče časového vnímání, tak to můžeme rozdělit na krátkodobé, dočasné a trvalé zájmy. Jak bude zájmová činnost dlouho trvat, tak to je ovlivněno zráním daného jedince. Třetím bodem je koncentrace a ta závidí na tom, jak je dítě schopno se dlouho soustředit. Čtvrtým bodem je z hlediska společenských norem, zájmová činnost je tedy ovlivněna osobností, talentem nebo aktivním životním stylem. Jako poslední se zájmy dělí podle obsahu. To jsou zájmové činnosti pracovně-technické, tělovýchovné, společenskovední, sportovní, turistické, přírodovědně-ekologické nebo esteticko-výchovné. (Pávková, 2001)

Další činnost, kterou jsem již zmiňovala výše je činnost sebeobslužná. Tato činnost se nejvíce zaměřuje na samostatnost dětí. Základem této činnosti je, aby děti byly samostatné v péči o sebe, hygienické návyky, návyky kulturního či společenského jednání a chování. Prvním bodem sebeobslužných činností jsou návyky osobní hygieny. Dítě se musí naučit pravidelnému čištění zubů, mytí, kultuře stolování, nebo jak se chovat, když dítě přijde do

styku s nemocným. Druhým bod se týká oblékání. Aby dítě umělo správně pečovat o oblečení a obuv. Mělo by se umět samo správně obléknout podle počasí nebo dle činnosti, která ho čeká. Dalším bodem je čistota a pořádek. Dítě by mělo umět po sobě uklízet a udržovat čistě prostředí. Poslední bod se týká návyků, když se jedná s ostatními lidmi. Mělo by umět, jak se správně chovat ve společnosti. Tím se rozumí pozdrav, poděkování, oslovení i omluva. Také, jak správně vyřešit konflikt či hledání kompromisu. (Pávková, 2001)

3 ODCHOD KLIENTŮ Z DĚTSKÉHO DOMOVA

Příprava na odchod z dětského domova do samostatného života se vztahuje na děti ze všech věkových kategorií. Cílem dětského domova je, aby dítě opustilo zařízení a vrátilo se do chodu rodiny bez problémů. Děti by měly být na konci procesu dětského domova připraveni na jejich odchod. Dítě by si mělo umět promyslet dané situace, především by mělo se mělo umět rozhodovat. (Rada Evropy in. Běhounková, 2012)

Skutečnost, když dítě musí odejít z rodiny do dětského domova značí vždy vážné důvody. Hlavní odlišností dítěte, které vyrůstalo v rodině a dítěte, které vyrůstalo v dětském domově je to, že dítě z dětského domova musí plánovat jeho odchod. Především se musí na odchod z dětského domova dostatečně připravit a získat co nejvíce informací, které se týkají odchodu a věci s tím spojené. Mladý člověk, žijících ve své rodině se připravuje na odchod průběžně, při kterém se snaží poskytnout informace rodina. (Běhounková, 2012)

3.1 Charakteristika procesu přípravy na odchod dítěte z DD do samostatného života

Dle Běhounkové (2012) působí na dítě 3 vnitřní faktory, které se pojí s 3 základními silami:

- Ohrožení, bolest nebo strach
- Naděje
- Uvědomění

Příprava na odchod ze zařízení se odehrává u mladších do 15 let především více implicitně. U dětí do 15 let se odehrávají výchovně terapeutické činnosti, které jsou bezpodmínečně založeny na tom, aby se dítě vyrovnalo s emočním, intelektovým a sociálním deficitem. Tyto deficity jsou velmi často zapříčiněny deprivací a také oslabením citové vazby během normálního chodu zařízení. Dětem to prospívá zejména u praktických dovedností, především u sebe obslužných dovedností. U mladších dospělých od 15-26 let je průběh přípravy zaměřen více speciálně. Mají za úkol si osvojit praktické znalosti i dovednosti, které budou potřebovat v budoucnu při samostatném životě. Musejí si tedy postupně navyknout na nové věci při samostatném bydlení. (Běhounková, 2012)

3.2 Případová konference

Případová konference spadá do oblasti ústavní výchovy, tedy i do dětského domova. Předtím než dítě odejde z dětského domova, tak 6 měsíců před ukončením ústavní výchovy se koná případová konference. Je to setkání skupiny odborníků, zákonného zástupce a daného dítěte, které bude odcházet z dětského domova. Případová konference je dopředu plánovaná a řízená odborníky. Případové konference se mohou účastnit lidé, kteří mají právo v rámci zákona jednat v zájmu dítěte. Jednou z hlavních jednotek případové konference je OSPOD, který konferenci povolává a reguluje. (Matoušek, Pazlarová, Baldová in. Běhounková, 2012)

Dalšími členy případové konference může být sociální pracovník, sanační pracovník, třídní učitel, lékař, soudce, státní zástupce, zástupce samosprávy nebo další odborníci jako je například psycholog. Nejvyšší počet členy u případové konference je 10 až 15 osob. (Bechyňová, Konvičková; Metodické doporučení MPSV č.2/2010 in. Běhounková, 2012)

Na přípravu samotné případové konference je potřeba dost času. Rodině daného dítěte je nutné sdělit všechny důležité informace, které se týkají případové konference. Je také důležité jim sdělit, co se týče obav a nejistot. (Lawrence, Wiffin in. Běhounková, 2012)

Samotný průběh případové konference začíná tím, že koordinátor začíná s jednáním. Na úvod se podávají vstupní informace o daném dítěti, popřípadě o jeho rodině. Koordinátor pak nechá účastníkům nějaký čas na definování jejich očekávání či vyjádření k dané situaci. V průběhu případové konference jsou přesně uvedeny úkoly, priority celkového plnění úkolů a informování o tom, jak byly úkoly vyhodnoceny. Posouzení je na OSPODu, zda byly úkoly a priority dostatečně splněny. Konečným formálním ukončení případové konference je písemný zápis, tedy zápis nebo protokol. Odborníkům, kteří se zúčastnili případové konference je zaslán plán v elektronické podobě, ale rodině je dán v listinné podobě. (MPSV in. Běhounková, 2012)

3.3 Fáze procesu přípravy na vstup do života

Běhounková (2012) uvádí, že celková příprava dítěte na odchod z dětského domova se musí odehrávat pravidelně a především dlouhodobě.

Dle Běhounkové (2012) se příprava dítěte dělí do 3 základních fází procesu:

- Zahájení první fáze přípravy
- Druhá fáze

- Třetí fáze

V první fázi se klade velký důraz na to, aby navrácení dítěte či mladistvého bylo zahájeno ihned prvním dnem, kdy se dítě umístí do dětského domova. V dětském domově musí zaměstnanci, tedy vychovatelé zpracovávat plán rozvoje osobnosti pro každé dítě, která je uveden v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. (Bechyňová, Konvičková in. Běhounková, 2012)

Druhá fáze procesu přípravy dítěte na odchod z dětského domova se odehrává v průběhu pobytu dítěte v DD. Klíčovou nebo hlavní osobou pro dítě je v dětském domově vychovatel, kterého jsem již zmiňovala výše. Vychovatel je zodpovědný za dané dítě, většinou za danou skupinku dětí. Daný vychovatel je také patronem či průvodcem dětí skrze plnění osobních potřeb, zájmů zvláště kompletních cílů dětí. Vychovatelé se snaží do sociální rehabilitace začlenit alespoň hlavní členy rodiny. (Rushton, Minnis in. Běhounková, 2012)

V dětském domově se uskutečňuje případová konference pro mladistvé či mladé dospělé. Případová konference se realizuje nejpozději 6 měsíců před ukončením péče v zařízení. Na případové konferenci se projednávají klíčové oblasti samostatného života. Těmito oblastmi se rozumí bydlení, partnerské vztahy, vztahy s rodinou i práce a pracovně-právní vztahy. (Folda in. Běhounková, 2012)

3.4 Podpora sociálních služeb

„Sociální služby jsou poskytovány lidem společensky znevýhodněným, a to s cílem zlepšit kvalitu jejich života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli.“ (Matoušek, 2007, s. 9)

Kozlová (2005) říká, že u azylového domu jde o komplex sociálních služeb, jejichž cílem je pomoci lidem se dostat z obtížné a tíživé životní situace. Dalším našim cílem je, abychom jim pomohli se stát nezávislými na sociálním systému v rámci sociální podpory či pomoci, přinejmenším závislost co nejvíce zmírnit. Azylové domy jsou poskytovány pro osoby, kteří jsou v tíživé životní situaci kvůli tomu, že nemají bydlení. Osoby většinou jsou do azylových domů, protože neví, jak by tuto obtížnou situaci sami vyřešili. Azylové domy poskytují v rámci celého komplexu stravu, ubytování a pomoc s jejich právy. Osoby zde mohou být ubytovány pouze na přechodnou dobu. (Hutař, 2007)

Kozlová (2005) uvádí, že u domů na půli cesty jde taky o komplex sociálních služeb, jak jsem již zmiňovala u azylových domů. Cílem domů na půli cesty je pomoc mladým dospělým, aby se pomalu zapojili do procesu samotného života. Domy na půli cesty jsou tedy poskytovány mladým dospělým, kteří ukončili pobyt v zařízení ústavní výchovy či ochranné výchovy a mají alespoň 18 let, nebo se věkové blíží k dovršení 18 let. Maximálně zde mohou pobývat do 26 let. Domy na půli cesty také poskytují v rámci celého komplexu ubytování, obstarání kontaktu se společenským prostředím, dále sociálně terapeutické činnosti a pomoc s jejich právy. (Hutař, 2007)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

V praktické části výzkumu použiji kvalitativní přístup, protože se nejvíce hodí k charakteru faktorů, které zde zkoumám. J. Maňák (2004) ve své knize uvádí, že „Kvalitativní výzkum v humanitních vědách označuje různé přístupy (metody, techniky) ke zkoumání pedagogických jevů, kdy do popředí nevystupuje kvantifikace empirických dat, nýbrž jejich podrobná kvalitní analýza.“

V praktické části se zaměřuji na připravenost odchodu klientů z dětských domovů. Zkoumáme, zda v dětských domovech používají nějaké metody na přípravu klientů na odchod z dětských domovů.

Vstup do samostatného dospělého života je velkým krokem dopředu. Je to začátek další životní úrovně, kterou budou muset děti zvládnout. Především ze začátku to bývá těžké, než si každý zvykne na svou novou životní rutinu. Každý se nemusí cítit dostatečně připravený tak, jak by si představoval, proto zvládnutí tohoto nového kroku nemusí být vždy snadné. Na mysli jsou určitě i obavy z dostatečné připravenosti dětí.

Tento výzkum je zaměřen na zjištění, zda děti z dětského domova jsou dostatečně připravené do běžného chodu společnosti.

4.1 Výzkumné cíle

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem probíhá příprava klientů dětského domova na ukončení ústavní výchovy. V souvislosti s hlavním výzkumným cílem jsem stanovila **dílčí výzkumné cíle:**

- Popsat, v jakém kontextu se odehrává příprava dětí v dětském domově.
- Popsat, jak se na přípravě podílí vychovatelé v dětském domově.
- Popsat, jak se na přípravě podílí sami klienti dětského domova.
- Vysvětlit, jakým způsobem se podílí rodina na přípravě dětského domova.

4.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsem formulovala na základě výše stanovených výzkumných cílů, v jejichž souladu provedu kvalitativní výzkum.

Hlavní výzkumná otázka:

- Jakým způsobem probíhá příprava klientů dětského domova na ukončení ústavní výchovy?

Dílčí výzkumné otázky:

- V jakém kontextu se odehrává příprava dětí v dětském domově?
- Jak se na přípravě podílí vychovatelé v dětském domově?
- Jak se na přípravě podílí sami klienti dětského domova?
- Jakým způsobem se podílí rodina na přípravě klientů dětského domova?

4.3 Výzkumný vzorek

Koutná, Kostínková, Čermák (2013) uvádí, že „Interpretativní fenomenologická analýza se většinou zaměřuje na nižší počet informantů, kteří na základě svých vlastních zkušeností dobře představí zkoumaný vzorek.“

Výzkumný vzorek byl určen jako dostupný – tj. vychovatelé v dětském domově, kteří byli ochotni semnou uskutečnit rozhovor o daném tématu. Vychovatelé byli Dětského domova Šance, Olomouc. Celkem se jednalo o 5 respondentů (3 ženy a 2 muži). Odlišné zkušenosti mezi jednotlivým vychovateli budou záviset na různé věkové kategorii a na délce výkonu profese.

4.4 Metoda sběru dat

Vzhledem ke kvalitativnímu charakteru výzkumu jsme jako metodu sběru dat pro mé výzkumné šetření využili formu polostrukturovaného rozhovoru, který nabídne široký a konkrétní pohled na souhrn prožitků a zkušeností z praxe vychovatelů působících v dětském domově. Cílem této metody je nahlídnout do světa aktéru výzkumu. Zvolenou metodu nabídneme informantovi příležitost volně mluvit o tématu, vyjádřit svůj postoj a myšlenky. Sestavili jsme otázky, které v souvislosti s hlavní výzkumnou otázkou a s dílčími výzkumnými otázkami poslouží k získání dat. (Koutná, Kostínková, Čermák, 2013)

4.5 Způsob zpracování dat

Ke zpracování výzkumného materiálu jsme zvolili interpretativní fenomenologickou analýzu IPA. Vychází z anglického interpretative phenomenological analysis.

Pomocí interpretativní fenomenologické analýzy lze porozumět žité zkušenosti člověka. Díky této analýze můžeme podstatně prozkoumat, jak informant vnímá smysl svých zkušeností a prožitků ve svém povolání, tudíž nám dovoluje porozumět a nahlížet na jednotlivé momenty, události a fenomény. (Koutná, Kostínková, Čermák, 2013)

Všech 5 rozhovorů bylo nahráno na mobilní telefon a následně přepsány. Poté bylo přistoupeno k jejich kódování. „Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 211).

4.6 Realizace kvalitativního výzkumu

Rozhovory s jednotlivými respondenty byly předem připraveny. Vždy jsem se s respondentem dopředu domluvila na čase, aby to vyhovovalo nám oběma. Rozhovory se vždy konaly v Dětském domově Šance v jejich kanceláři, aby nás nikdo nerušil během rozhovoru. Respondenty jsem dopředu informovala o obsahu rozhovoru.

4.7 Analýza přípravy na odchod klientů z dětského domova

Respondentům jsme kladli 15 otázek, které byly zahrnuty ve 4 dílčích výzkumných otázkách. Po přepsání rozhovorů jsme hledali jednotlivé obdobné pojmy, které spolu souvisely. Podle podobných pojmů byly vytvořeny 4 kategorie. Všechny níže uvedená jména jsou vymyšlené.

Kategorie:

1. Materiální a zájmová přesycenost
2. Příprava automatickým návykům
3. (Ne)Připravenost
4. Vztahy s rodinou

Kategorie č.1 – Materiální a zájmová přesycenost

V první kategorii „Materiální a zájmová přesycenost“ je zřejmé, že děti v dětském domově mají až nadbytek aktivit a málo volného času. Někteří vychovatelé ví o přesycenosti materiální i zájmové.

Jan

Pan Jan má 33 let a bydlí v Olomouci, kde také pracuje jako vychovatel v dětském domově. Zájmovou přesycenost vnímá neutrálně.

Značná část dětí navštěvuje kroužky ať už sportovní či výtvarné. V rámci dětského domova je tu keramika, křesťanská organizace, dále hřiště, takže kluci jsou většinou na hřišti. Jezdíme na různé výlety, chaty, do aquaparku, ještě různé přednášky a semináře na témata jako je finanční gramotnost nebo kyberšikana. Děti už vlastně nemají čas si oddechnout, protože pořád jsou někde v kroužcích nebo na výletech.

Dana

Paní Daně je 37 let a nyní žije v Kokorách. Co se týče zájmové přesycenosti, tak ji vnímá spíše negativně.

Co se týče aktivit, tak těch mají opravdu hodně. Mají zejména sportovní aktivity jako je fotbal a florbal nebo volejbal. Holky chodí na keramiku. Naše skupinka dětí jezdí na výlety do Brna a na muzikály. Je toho moc.

Iva

Slečna Iva má 30 let a působí nyní 3 rokem v dětském domově v Olomouci, kde také bydlí. Co se týče zájmové přesycenosti, tak tu vnímá také spíše negativně.

Jezdíme na výlety, máme i možnost si vzít auto a jet se podívat na hrady.... Mají různé pobyty jako třeba cyklistické výlety se zdatnějšími kolegy. Těch aktivit je tedy hodně. Pořád něco dělají a nemají čas si odpočinout.

Nikola

Paní Nikole je 35 let a působí v dětském domově 3 roky a žije také v Olomouci. O zájmové a materiální přesycenosti v dětském domově ví a vnímá ji negativně.

Aktivit máme opravdu hodně. Chodíme plavat, kde máme i slevy, do zoo, a mnoho sponzorů nám zaplatí nějakou částku na nějaké pobyty. Jsem si vědoma toho, že u nás v dětském domově je až moc aktivit pro děti. Nevadilo by mi, kdyby toho měly méně.

Potom taky, že ty děti jsou u nás materiálně přesycené. Na Vánoce mají dárky od rodičů a potom i v dětském domově mají dárky. Potom jsou dárky od sponzorů. Takže ve finále každé dítě dostane 6-7 dárků v hodnotě několik tisíc korun. Takže ty děti jsou extrémně přesycené

těmi hmotnými věcmi. Bohužel až jednou vyjdou z dětského domova, tak nebudou schopny ve většině případů sobě ani svým dětem dopřát tolik dárků.

Radek

Panu Radkovi je 41 let a působí v dětském domově už 9 roků. O zájmové přesycenosti takto ví, ale tady ve skupince u pana Radka se týká především preventivních programů.

Také mívají přednášky a semináře na různá témata, která se jich mohou týkat, Například o bance, drogách, nebo prevence otěhotnění. Těch přednášek a seminářů a různých aktivit je spousta a děti jsou toho až přesycené.

Kategorie č.2 – Příprava automatickým návykům

V druhé kategorii „Příprava automatickým návykům“ je vidět, že vychovatelé neučí klienty žádnými metodami, ale učí je obvykle jen automatickým návykům. Všichni respondenti učí samostatným denním návykům stejně.

Nikola

...dělají školní přípravu, úkoly. Pochopitelně pečují o přidělené prostory, to znamená dětský pokoj, koupelna a toaleta. Taky pečují o společné prostory, to je herna. Učí je to zodpovědnosti.

Je větší potřeba to učit ty dospívající, aby byly navyknutí pečovat o své okolí.

Večer se zkontroluje, zda je vše uklizené. Dále kontrolujeme, aby se děti samy okouपालy, aby neležela hromádka špinavého prádla na zemi a měly pověšené ručníky. Když je vše uklizené, tak se dává sladká odměna jako motivace.

Radek

Tak vždycky je nějaký základní režim, že si musí splnit úkoly, potom pouklízet, pokud nemají dostatečně uklizené. Nemáme žádné metody spíš jde o každodenní rutinu, kde je učíme základním věcem. Jako je hygiena, uklízení si po sobě a uvařit si něco jednoduchého, umývání nádobí a ustláni postele. U starších chceme, aby měly brigádu.

Klienti se sami od sebe nijak nepřipravují, dělají to jenom proto, že to po nich vyžadujeme my.

Dana

...jde především o základní věci jako je škola a příprava do školy za pomoci nás vychovatelů, úklid na pokoji, samozřejmě ta hygiena, umývání nádobí a u starších praní. V našem dětském

domově nemáme žádné metody. Spíše se u jedná o každodenní návyky, a to je samostatnost těch denních prací.

Snažíme se to dělat každý den, aby si to co nejvíce vryly do paměti a většinou to funguje. Ale nejvíce se to naučí vždy tím opakováním až se z toho stane taková automatická rutina.

Děti si to ani neuvědomují, že by měly být samostatní, začnou se trochu snažit až když jsou starší.

Iva

Aby byly děti schopny se samy dopravit do školy i ze školy a do kroužků a z kroužků. Aby si uměly koupit jízdenky. Dostávají kapesné, tak aby byly schopny hospodařit s penězi. Dále přes den, aby měly uklizeno na pokojích a nádobí, aby po sobě uklízely.

Kupují si také samy legítky, aby byly schopny komunikovat na úřadech.

Musejí být schopny si sami nakoupit a uvařit něco jednoduchého a vyprat si. U dětí starších 15 let je požadována pravidelná brigáda na léto.

Jan

Snažíme se jim předávat určité hodnoty, které jsou důležité pro jejich život. Učíme je si vytvářet pracovní návyky. Uklízí si samostatně na pokojích, ti starší si už sami i perou. Jsou to věci, při kterých mají určitou zodpovědnost. Snažíme se ty děti motivovat.

U těch starších má značná část nějakou brigádu.

Je velice důležitá důslednost toho vychovatele. I co se týče úklidu, protože ty děti mají tendenci se věnovat tomu, co je pro ně atraktivní. Proto se taky sami od sebe nepodílí na žádné navíc úkoly nebo nějaké přípravě pro ně do budoucna.

Kategorie č.3 – (Ne)Připravenost

V třetí kategorii „(Ne)Připravenost“ vychovatelé vykazují, že klienti jsou připraveni pouze v základní rovině a jsou připraveni jen v základních věcech jako je starost o sebe. Nejsou dostatečně informováni o hypotékách, půjčkách, tedy o oblasti finanční gramotnosti.

Radek

Pan Radek uvádí, že klienti v dětském domově se jim rozhodně nezdají dostatečně připraveni na odchod, ale jakmile odejdou, tak se více snaží.

V dětském domově rozhodně připraveni nejsou. Už od toho 15 roku by měly začít šetřit finanční prostředky, využívat darů přes sponzory, aby měly nějakou základní výbavu jako jsou talíře, příbory, mixéry, ale klienti si raději přejí mobil nebo značkové boty za 2000 Kč. Je tady hodně dětí, které kouří, takže ty peníze nešetří vůbec.

Jakmile odejdou z dětského domova, tak se většinou chytanou, ale v zařízení se nijak nesnažili.

Jan

Pan Jan říká, že klienti jsou připraveni pouze v základních věcech, ale že se většina klientů chytne.

Drtivá většina je na odchod připravena jen v základní rovině. Pokud se podaří, že si najdou práci a bydlení, tak je to poloviční úspěch. Faktem je, že některé děti musejí spadnout na pusu, aby si uvědomily, co dělají špatně.

Značná část se v tom životě chytne.

Dana

Paní Dana uvádí, že z její skupinky klienti nejsou dostatečně připraveni a snaží se nyní využívat preventivního programu.

Většina připravena není. Měly by zůstat na škole, aby nějakým způsobem dozrály. Co se týče samostatnosti, tak to jsou připraveni, ale ze stránky psychické nejsou. Jsou nervózní a ví, že už tu dlouho nebudou a snaží se nyní chodit na všechny semináře, které se nabízí.

Nikola

Paní Nikola říká, že se jí v průběhu péče nezdají dostatečně připraveni, ale že se většinou chytanou.

Většina klientů, kteří mají vycházet z dětského domova, tak se mi dostatečně připraveni nezdají, protože nevyužívají dostatečně seminářů a přednášek. Ale většina se po odchodu chytí. I když se nám nezdají připraveni, tak jako by se v nich něco změnilo a najednou jim vše vychází.

Kategorie č.4 – Vztahy s rodinou

Ve čtvrté poslední kapitole „Vztahy s rodinou“ vychovatelé popisují nedostatek komunikace či podílení se rodiny na přípravě dítěte na odchodu.

Dana

Jen pár rodičů sem chodí pravidelně. Ostatní rodiče přijdou a slíbí dětem, že přijdou i další víkend, ale další 3 měsíce se neozvou.

Když jdou děti na víkend k rodičům, tak rodičům říkáme, co by s dětmi měly napsat za úkoly, a z čeho popřípadě má dítě psát písemky, tak aby se rodič s ním učil. To je jediná příprava, na kterých se rodiče podílejí.

Iva

Chodí tady jedna maminka do té návštěvní místnosti navštěvovat děti, ale berou si u nás normálně rodiče děti na ty víkendové pobyty nebo na 3 dny na prázdniny.

Někdy se zase přeruší ten kontakt na měsíc, 2 měsíce, i půl roku.

...když jedou na celý víkend pryč a vím, že následující týden bude dítě psát písemku nebo bude potřebovat být připravený do školy, tak mu dám materiály a poprosím rodiče, aby dohlédly na to, aby se to dítě danou látku naučilo a připravilo. To je asi jediná spolupráce.

Jan

... jsou tu rodiče, kteří ty děti až kazí bych řekl a mají na ně negativní vliv. Tomu dítěti spíše škodí.

...jsou tu rodiče, kteří se vůbec nezajímají o ty děti, ale o naopak, že ty děti se nezajímají o rodiče.

Někteří rodiče se podílí tím, že dětem pomáhají s úkoly, ale jinak jim nic nevštěpují, žádné kladné hodnoty.

Radek

Rodiče jim sem tam koupí mobil, sem tam jim ho vezmou a dají ho do zastavárny. Učí se slovíčka romsky a dítě pozná jaký je rozdíl mezi vodkou a rumem. Přejímají tu normu chování z rodiny, která není nejlepší.

Nikola

Rodiče by měli přispívat nějakou motivací a nápodobou, ale to se obvykle neděje. Bohužel máme takovou osobní zkušenost, že to dítě lépe funguje a je mu lépe, když se s těmi rodiči nestýká.

4.8 Interpretace výsledků výzkumu

V této kapitole bych ráda uvedla výsledky výzkumu, ke kterým jsem dospěla na základě dílčích otázek, které se týkají přípravy klientů na odchod z dětského domova. Dospělí, se kterými jsem rozhovory uskutečnila byly vstřícní a milý a jejich práce v dětském domově probíhá s klienty pozitivním způsobem. Mohla jsem se na ně kdykoli obrátit, kdyby mi něco nebylo jasné z rozhovoru.

VO 1 – V jakém kontextu se odehrává příprava dětí v dětském domově?

Z interpretace uskutečněných rozhovorů vyšlo najevo, že příprava klientů dětského domova se uskutečňuje zejména opakováním denních a pracovních návyků za účelem automatizace, tudíž se děti nepřipravují skrze metody. Všichni vychovatelé připravují děti na odchod formou denních prací, přípravou do školy, uvařením jednoduchých jídel a samostatným nakupováním potravin za účelem finanční gramotnosti, dále pravidelnou brigádou, zodpovědností a také především osamostatněním v těchto všech uvedených oblastech. Jeví se, že většina klientů zatím neumí hospodařit s penězi nebo alespoň nechtějí nijak šetřit. Nejedná se tedy o dostatečnou připravenost, jak jsem zkoumala. Vychovatelé jim tímto způsobem usnadňují pobyt v zařízení a snaží se jich naučit samostatnosti. Ačkoli jeden chlapec nyní odešel z dětského domova a bydlí nyní u svého staršího bratra, který byl předtím také v dětském domově a prozatím se mu daří. Má dodělané 2 učiliště a dostal od dětského domova telefonní čísla pro případ, že by se ocitl v nesnázích.

VO 2 – Jak se na přípravě podílí vychovatelé v dětském domově?

Z interpretace uskutečněných rozhovorů vyplývá, že vychovatelé se podílí zejména na přípravě v rámci aktivit, které dělají s klienty, jako jsou výlety, muzikály, zoo, nebo keramika. Podílí se už jen tím, že samotní vychovatelé jsou takovými průvodci těch klientů během pobytu v zařízení, takže jde o většinový dohled nad klienty, zejména ty mladšími. Dále je učí samostatnosti a odpovědnosti, která souvisí i s první dílčí otázkou. Vychovatelé také zmiňují, že v rámci jejich přípravy na odchod jsou děti připraveni ne dostatečně, ale pouze v základní rovině.

VO 3 – Jak se na přípravě podílí sami klienti dětského domova?

Z rozhovorů vyplývá, že klienti dětského domova se sami nesnaží připravit se na odchod ze zařízení. Mladší klienti si to hlavně ani neuvědomují, že jsou v dětském domově, takže jejich přítomnost většinou vůbec neřeší. Vždy musí nějaký vychovatel po klientech vyžadovat

nějakou práci a opakováním se z toho stala pro klienty automatická rutina. Konečná rutina se tedy přeměnila v samostatnost klientů. Klienti dělají jen to, co je pro ně atraktivní, což se jeví spíše negativně, že klienti nemají samostatnou snahu se připravit na odchod. Většina klientů dělají návyky jen proto, že musí a že je to po nich vyžadováno a když nemusí nic dělat, tak jsou venku. Co se týče starších kluků, tak ti se spíše nepodílí.

VO 4 – Jakým způsobem se podílí rodina na přípravě klientů z dětského domova?

Z interpretace uskutečněných rozhovorů vyplývá, že rodiče se nezapojují a nepodílejí se na přípravě dítěte na odchod z dětského domova. Jediným odůvodněním je, že na to nemají čas a díky tomu děti trpí citovou deprivací, které je u každého dítěte, které je v takovém zařízení. Někdy ani ty sami děti nemají zájem se s týkat s rodiči. Všichni respondenti odpověděli, že jediné podílení je, že se s dítětem naučí na písemku, pokud je dítě u rodičů na víkend. Bohužel jinak jim rodiče předávají negativní hodnoty. Co se týče rodičů, tak většina se o děti nezajímá, ale ta menšina rodičů je bohužel nemocná, že nejsou ochotni se o děti starat. Je vidět, že by chtěli, ale vzhledem k jejich zdravotnímu stavu to nelze.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývá přípravou klientů v dětském domově na ukončení ústavní výchovy. Práce je rozdělena praktickou část a teoretickou část. V teoretické části jsme se zaměřili na samotnou ústavní výchovu. Věnovali jsme se charakteristice ústavní výchovy a poté byly vysvětleny základní pojmy jako je dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav a diagnostický ústav, které patří do ústavní výchovy. V druhé kapitole jsme se hodně věnovali dětskému domovu, kde je popsán průběh celé péče v tomto zařízení. Od přijetí přes průběh péče až po ukončovací péči. Dále jsme tu rozepsali vychovatele, kteří pracují v dětských domovech a také jaká by měla být jejich osobnost. Také jsme rozvedli, jaké mohou být činnosti v dětských domovech. V poslední kapitole se věnuji především odchodu klientů z dětského domova, kde spadá důležitá případová konference, která probíhá v dětských domovech před ukončením péče. Také jsme se zde zaměřili na fáze procesu přípravy na vstup do života a jako poslední jsme rozvedli podporu sociálních služeb.

Praktická část bakalářské práce se věnuje kvalitativnímu výzkumu. Na základě stanovených cílů jsem zvolila výzkumné otázky a dle výzkumných otázek jsem utvořila otázky k rozhovorům, které se konaly s vychovateli daného dětského domova. Otázky, které jsem kladla vychovatelům byly zodpovězeny tedy byl cíl splněn. Z praktické části vyplývá, že děti v dětském domově se připravují na odchod z dětského domova normálním běžným způsobem jako všichni ostatní. Učí se samostatnosti a zodpovědnosti, aby mohly přebrat zodpovědnost sami za sebe až budou pryč z dětského domova. O se týče přípravy na odchod, tak z práce vyplývá, že většina klientů v dětském domově není dostatečně připravena, ale stačí to na to, aby se nějakým způsobem udrželi a zvládli se samostatně o sebe postarat.

Tato práce mi dala mnoho zkušeností, především v rámci konání rozhovorů. Tyto děti to neměli v životě jednoduché a snaží se najít správnou cestu kam se vydat a vychovatelé jim v tom řádně pomáhají, proto jsou jejich průvodci. Práce by mohla sloužit studentům sociální pedagogiky, kteří se chtějí dozvědět více o tom, jak se připravují klienti dětského domova na odchod, také pedagogům, sociálním pracovníkům nebo každému, kdo se o dané téma zajímá.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 1., Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 9788073673925.
2. BĚHOUNKOVÁ, Leona. *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87652-87.
3. CAMERON, R. J. a Colin MAGINN. *Cesta k pozitivním výsledkům u dětí v náhradní péči*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-7476-000-6.
4. HALÍŘOVÁ, Martina, SYCHROVÁ, Adriana, ed. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014. ISBN 9788073957568.
5. HUTAŘ, Jan. *Sociální služby a pomoc v hmotné nouzi*. Praha: Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, 2007. ISBN 978-80-903640-4-2.
6. JANSKÝ, Pavel. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. Recenzované monografie. ISBN 9788074355349.
7. JANSKÝ, Pavel. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-114-7.
8. KOZLOVÁ, Lucie. *Sociální služby*. V Praze: Triton, 2005. ISBN 80-7254-662-7.
9. MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 8073150786.
10. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
11. MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.

12. MYŠKOVÁ, Lucie. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče a standardy kvality služeb ambulantních středisek výchovné péče*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2018. ISBN 978-80-7481-222-4.
13. NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 9788024751672.
14. NOVOTNÝ, Jan Sebastian. *Zdroje resilience a problémy s přizpůsobením u dospívajících*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015. ISBN 9788074647000.
15. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.
16. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Průvodce studiem oboru Pedagogika volného času*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-757-8.
17. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 8071782521.
18. *Regionální školství: školský zákon, vyhlášky, předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání, školy a školská zařízení, dotace, školní stravování, maturity, výkon ústavní a ochranné výchovy; Pedagogičtí pracovníci: redakční uzávěrka*. Ostrava: Sagit, 2005. ÚZ. ISBN 9788072086276.
19. ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.
20. SEKERA, Ondřej. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 9788073687281.
21. ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
22. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673130.
23. VÁVROVÁ, Soňa a Karla HRBÁČKOVÁ a Jakub HLADÍK. *Porozumění procesu autoregulace u dětí a mladistvých v institucionální péči*. Druhé, nezměněné vydání. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015. 131 stran. ISBN 9788074541490.

LEGISLATIVA

1. Zákon č. 109/2002 Sb. Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Zákony pro lidi [online]. 2002 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>
2. Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Zákony pro lidi [online]. 2004 [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

OSPOD Organizace sociálně-právní ochrany dětí

DD Dětský domov

